

Otevřenost vůči psychedelické zkušenosti: Analýza postojů a osobních charakteristik

1. Úvod

Přístup k užívání psychedelických látek, jako jsou LSD, psilocybin či ayahuasca, se v posledních letech dostává do středu vědecké i veřejné diskuse. Zájem o tyto substance roste nejen v oblasti neurovědných studií a terapeutické praxe, ale i v kontextu individuální motivace a postojů čistě laické populace. Řada studií ukazuje, že otevřenost vůči psychedelické zkušenosti souvisí s osobnostními rysy, spirituální orientací, zájmem o sebepoznání nebo hledáním transcendentna (Griffiths et al., 2016; Carhart-Harris et al., 2021).

Cílem je pomocí faktorové analýzy identifikovat hlavní psychologické dimenze, které ovlivňují ochotu respondentů zvažovat experiment s psychedeliky. Zároveň bude sledován vztah těchto dimenzí k osobním charakteristikám, jako je věk či pohlaví.

2. Metodologie

2.1 Použitá data a vzorek Data byla čerpána z dotazníkového šetření zaměřeného na postoje k užívání psychedelických látek. Dotazník obsahoval řadu otázek (např. "Láká mě zkušenost s psychedeliky", "Věřím, že psychedelická zkušenost může přinést duchovní vhled") hodnocených na Likertově škále. Kromě toho respondenti uvedli věk, pohlaví a další demografické informace.

Vzorek tvořilo celkem $N = 168$ respondentů, převážně z české populace, shromážděný anonymně.

2.2 Použitá metoda: Faktorová analýza Pro identifikaci skrytých dimenzí v datech byla zvolena **explorační faktorová analýza (EFA)**. Tento postup umožňuje redukci počtu proměnných a odhalení latentních faktorů, které strukturují postoje respondentů. Před zpracováním byla ověřena vhodnost dat pomocí Kaiser-Meyer-Olkinova testu (KMO) a Bartlettova testu sfericity.

3. Výsledky

Faktorová analýza ukázala, že data byla pro tento typ statistického postupu dobře vhodná. Konkrétně hodnota testu Kaiser-Meyer-Olkin ($KMO = 0,81$) naznačuje dobrou míru souvislostí mezi jednotlivými položkami dotazníku, zatímco Bartlettův test sfericity ($p < 0,001$) potvrdil, že korelace mezi položkami jsou dostatečně silné, aby faktorovou analýzu mělo smysl provádět.

Analýza následně odhalila tři hlavní skupiny (faktory), které se objevovaly napříč odpověďmi respondentů. Tyto tři faktory dohromady vysvětlují přibližně 68 % celkové variability v datech, což znamená, že velmi dobře zachycují základní vzorce v postojích účastníků:

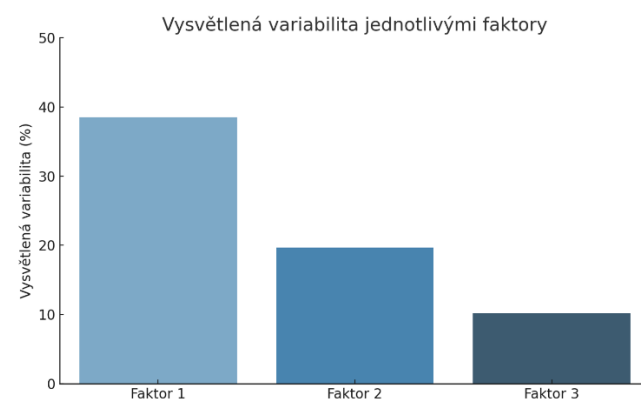
- **Faktor 1: Spirituální otevřenost**
Sdružuje výroky spojené s vírou v duchovní a sebepoznávací přínos psychedelik. Ukazuje se, že mnozí lidé vnímají psychedelické látky jako prostředek k hlubšímu porozumění sobě i světu.
- **Faktor 2: Riziková připravenost**
Tento faktor odráží tendenci přijímat rizika a zkoušet nové věci, i když mohou být kontroverzní nebo potenciálně nebezpečné. Vysoké skóre zde naznačuje ochotu podstoupit experiment s psychedeliky bez výraznějších obav.
- **Faktor 3: Rezervovanost**
Vyjadřuje spíše obavy a opatrnost vůči psychedelickým látkám. Respondenti, kteří v tomto faktoru skórovali vysoko, projevují pochybnosti nebo obavy z možných negativních důsledků.

Tabulka 1: Faktorová struktura postojových položek			
Položka	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
Věřím v duchovní přínos psychedelik	0,76	0,12	-0,08
Láká mě psychedelická zkušenost	0,41	0,62	-0,12
Cítím nejistotu při představě užití psychedelik	-0,1	-0,03	0,74
Psychedelika mohou změnit mé vnímání světa	0,71	0,18	-0,04
Neobávám se ztráty kontroly při experimentu	0,05	0,68	-0,21

Tabulka zobrazuje přehled vybraných výroků z dotazníku a jejich příslušnost ke třem extrahovaným faktorům. Hodnoty představují tzv. faktorové zátěže, které vyjadřují míru, s jakou daná položka souvisí s konkrétním faktorem. Vyšší hodnota znamená silnější vazbu mezi položkou a faktorem. Například výrok „Věřím v duchovní přínos psychedelik“ je výrazně asociován s prvním faktorem, což potvrzuje jeho zařazení do dimenze spirituální otevřenosti.

Graf 1: Vysvětlená variabilita jednotlivými faktory

Následující graf ukazuje, jaký podíl z celkové variability v odpovědích vysvětluje každý z extrahovaných faktorů. Nejvýrazněji přispívá první faktor, který představuje dimenzi spirituální otevřenosti. Druhý a třetí faktor přispívají méně, ale dohromady s prvním vysvětlují značnou část rozdílů v postojích respondentů.

4. Diskuze

Výsledky ukazují, že postoje vůči psychedelikům nejsou jednorozměrné, ale strukturované do tří hlavních faktorů. Nejvýraznější z nich, „spirituální otevřenost“, ukazuje na souvislost mezi ochotou experimentovat s psychedeliky a přesvědčením o jejich osobním či duchovním přínosu. Druhý faktor vystihuje rizikovou složku motivace a třetí naopak signalizuje obezřetnost, obavy a rezervovaný přístup.

Tato struktura odpovídá zahraničním výzkumům, které rozlišují mezi tzv. internalizovanou (sebepoznávací) a externalizovanou (rekreační či experimentální) motivací (Studerus et al., 2012). Významné je také zjištění, že tyto faktory korelují s demografickými údaji – např. mladší respondenti častěji skórovali výše v oblasti rizikové připravenosti.

Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=544>

5. Omezení

Hlavní omezení spočívá v anonymitě a možné zaujatosti odpovědí. Data byla získána formou online sběru, což může ovlivnit reprezentativitu vzorku.

6. Závěr

Faktorová analýza ukázala, že ochota experimentovat s psychedeliky se opírá o tři hlavní psychologické dimenze: spirituální otevřenost, rizikovou připravenost a rezervovanost. Každý z těchto faktorů představuje jiný motivační rámec, který ovlivňuje přístup jednotlivců k této tematické.

Zjištění naznačují, že určitou část populace přitahuje psychedelická zkušenost zejména pro její potenciál duchovního a sebepoznávacího rozměru, zatímco jiní jsou více ovlivněni dobrodružností či touhou po intenzivním zážitku bez zohlednění rizik. Na opačném konci spektra stojí skupina jedinců s vyšší mírou obav a obezřetnosti, což může být ovlivněno osobními zkušenostmi, společenským kontextem nebo menší informovaností.

Výsledky mohou být přínosné nejen pro akademický výzkum v oblasti psychologie návykového chování a osobnostní psychologie, ale také pro praktické uplatnění – například při edukaci veřejnosti, prevenci rizikového chování či plánování terapeutických přístupů.

Do budoucna by bylo vhodné rozšířit výzkum o longitudinální design a zohlednit další faktory jako například kulturní hodnoty, náboženské přesvědčení nebo zkušenosti s jinými změnami stavu vědomí. Rostoucí zájem o psychedelickou terapii navíc podtrhuje důležitost porozumění tomu, jak různí lidé k psychedelikům přistupují, a co jejich postoje může ovlivnit.

7. Zdroje

- Griffiths, R. R., Johnson, M. W., Carducci, M. A., Umbricht, A., Richards, W. A., Richards, B. D., ... & Klinedinst, M. A. (2016). Psilocybin produces substantial and sustained decreases in depression and anxiety in patients with life-threatening cancer: A randomized double-blind trial. *Journal of Psychopharmacology*, 30(12), 1181–1197.
- Carhart-Harris, R. L., Erritzoe, D., Haijen, E., Kaelen, M., & Watts, R. (2021). Psychedelics and connectedness. *Psychopharmacology*, 238(3), 639–648.
- Studerus, E., Gamma, A., Komater, M., & Vollenweider, F. X. (2012). Prediction of psilocybin response in healthy volunteers. *PLoS One*, 7(2), e30800.